

Korte toespraak ter gelegenheid van de aanbieding van het boek “Politiek is niet voor bange mensen. Over leiderschap en burgerschap” op 28 september 2009 in Nieuwspoor, Den Haag door prof. dr. Luigi van Leeuwen

Yes, we can. Beste Jan, inhakend op jouw laatste woorden kan ik bevestigen dat wij in een beperkt aantal maanden ons gezamenlijke boek hebben kunnen realiseren. Het klikt tussen ons. Bij mijn afscheid uit Zoetermeer kreeg ik van jou uit de nalatenschap van jouw vader de vier delen van Om de democratie 1918 – 1933, die door Oud als secretaris van de Vrijzinnig Democratische Bond zijn geschreven. Dat gedachtegoed inspireert ons beiden. Dus volgend jaar staan wij hier weer. Hartelijk dank.

Dames en heren,

Wie ooit de staking van de typekamer heeft meegemaakt toen de wordprocessor werd ingevoerd, durft elke verandering aan.

Ons boek gaat over verandering. Niet alleen in het verleden, maar ook over veranderingen die ons nog te wachten staan.

U kunt ervoor weglopen. Helaas, al kunt u nog zo hard lopen, u wordt erdoor ingehaald. En uiteindelijk begint u die veranderingen leuk te vinden. U wilt ze nooit meer kwijt.

Wij zouden veranderingen ook als uitdaging kunnen zien. Zij brengen nieuwe bewegingen voort.

In de laatste halve eeuw is er veel om ons heen veranderd. Wij hebben in ons boek laten zien dat die veranderingen veel positiefs voor de mensen in onze samenleving hebben betekend.

Wij laten in het boek zien, dat de prestaties van ons openbaar bestuur bij deze veranderingen zijn achtergebleven.

Dat heeft tot ontevredenheid en boosheid aanleiding gegeven.

Wij zijn echter niet in mineur.

Dankzij de ontwikkelingen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie kunnen wij – als de politieke wil er is – het functioneren van de publieke sector drastisch verbeteren.

Ons land is gehouden om bij te dragen aan de verbetering van de concurrentiepositie van de Europese Unie. Die concurrentiepositie hangt globaal af van drie ingrediënten: de technologische ontwikkeling voor 50%, het macro-economische beleid voor 25% en de kwaliteit van de publieke sector ook voor 25%.

Die publieke sector heeft het tempo van de veranderingen in de laatste halve eeuw niet kunnen bijhouden. De ideeën en plannen waren er wel, maar bange politici hebben daar niets mee gedaan. Zij waren gevangen van zowel het traditionele denken als de bureaucratie. Immers, zij zijn voor het voortduren van hun bestuurlijke loopbaan afhankelijk van de steun van hun ambtelijke medewerkers. De bureaucratie heeft kans gezien om noodzakelijke structurele veranderingen tegen te houden. In die status-quo heeft de bureaucratie blijkens internationaal onderzoek goed voor zichzelf gezorgd.

Zo werkt de Nederlandse ambtenaar maar 1.354 uur per jaar, dat is het minst van alle Europese collega's.

Wij kunnen ondertussen niet indutten. Wij verkeren midden in een crisis, die ook kansen biedt. Ook de technologische ontwikkeling schept kansen om onze publieke sector te renoveren. Daarbij moeten wij profiteren van de talenten van onze burgers.

Voor een verbetering van de concurrentiepositie van ons land is visionair en inspirerend leiderschap nodig én actief burgerschap.

De crisis vraagt om leiders met visie, die onze maatschappij zo kunnen transformeren dat ons land beter uit de crisis komt. Leiderschap is broodnodig en daarom nemen wij geen genoegen met het afschuiven van politieke verantwoordelijkheid voor de bestrijding van de crisis naar 20 ambtelijke werkgroepen die moeten

uitvinden wat de politiek straks moet doen. Wat betreft het functioneren van onze publieke instituties vragen de verantwoordelijke politici aan ambtenaren om de oplossing van onze problemen, terwijl de verstikkende bureaucratie juist een belangrijk deel van het probleem is. Van de 156.000 rijksambtenaren behoort een derde tot de overhead. Die ambtelijke werkgroepen moeten per departement zo'n 20% van de bezuinigingen aandragen. Dat is aan een kalkoen vragen, wat het menu met Kerstmis is. Of die voorstellen er komen is een kwestie van afwachten. Er is al een lijstje van de SG van Financiën met zo'n € 30 mrd aan bezuinigingen en lastenverzwaringen. Maar willen wij dat? Wat wij willen is een flinke productiviteitslag bij de rijks- en de andere overheden. Daartoe pleiten wij onder meer voor het gebruik van vernieuwingen op het gebied van ICT en het introduceren van andere begrotingsmethoden. Kortom, wij willen een andere manier van werken:

Een drastische vermindering van het aantal beleidsnota's

Aanzienlijk minder wet- en regelgeving

Een stevige aanpak van de overhead

Omscholing van beleidsambtenaren tot professionals

Versnelde introductie van de digitale infrastructuur

Betere participatie van de burgers in beleidsprocessen

Onze toekomstige arbeidsmarkt zal door de vergrijzing (commissie Bakker) zo krap zijn, dat investeren in mensen noodzakelijk is om op die arbeidsmarkt veranderingen door te voeren. Al beginnen wij maar met de verhoging van het aantal effectieve uren per ambtenaar van 1.354 naar 1.600 (20%).

Al deze maatregelen moeten leiden tot een structureel goedkopere overheid; dit is de eerste 'line of attack' om de budgettaire gevolgen van de crisis te bekostigen. Hier is leiderschap voor nodig. Het is niet vanzelfsprekend dit aan ambtenaren over te laten. Ik verwijs naar het dezer dagen verschenen rapport van de Algemene Rekenkamer over de Vernieuwing Rijksdienst.

Wij moeten komen tot verbeterde dienstverlening. Dat kan door beter naar onze mondige burgers te luisteren. Zij kunnen heel wel aangeven, welke goederen en diensten zij van de overheid willen ontvangen en welke niet. Dat betekent dat onze leiders ook naar die burgers moeten willen luisteren. Blijkens een vorige week verschenen rapport van de Ombudsman staan onze leiders met hun rug naar de burgers gekeerd. Inspraak wordt wel gegeven, maar niet benut!

Het sociale internet biedt burgers de mogelijkheid – gevraagd en ongevraagd – zich met het beleid te bemoeien. Dit verhoogt niet alleen het democratisch gehalte van het beleid, maar deze online participatie leidt bij de dienstverlening tot zeer aanzienlijke kostendaling. Wij pleiten voor toegang van onze burgers tot een maatschappelijk proces, waarin vertrouwen schenken en denken in vrijheden centraal staan.

Dit brengt mij tenslotte bij twee hartenkreten aan het eind van ons boek: ten eerste het achterkamertjesgedoe bij de politiek benoemde burgemeester moet afgelopen zijn.

De burgemeester moet direct door de burgers worden gekozen. Ten tweede, lokale politieke leiders - onze raadsleden – zitten verscholen achter stapels nota's, e.d. en zijn gedegradeerd tot vergadertijgers. Onze leiders moeten de straat op, de wijken in. Een effectieve manier om de kloof met de burgers te dichten is de invoering van een lokaal districtenstelsel. Een systeem niet voor bange mensen.

Dames en heren, wij zijn nu gekomen bij de afronding van ons werk. De officiële presentatie van de eerste exemplaren van ons boek. Wij presenteren deze aan Ben Verwaayen en Jouke de Vries. Eerstgenoemde is een van onze prominente leiders in het internationale bedrijfsleven; de tweede is een gerenommeerd hoogleraar bestuurskunde. Beiden hebben getoond ook op het politieke vlak geen bange mensen te zijn. Het is daarom een eer en een genoegen nu ons boek aan u aan te bieden.